

रिट याचिका क्र.२१५/२००५ मधील किरकोळ अर्ज क्र.१६९९/२०१९ मध्ये मा.सर्वोच्च न्यायालयाने अत्यवस्थ रुग्णांचा औषधोपचार/जीवनसहाय्य उपकरणाने रुग्णांच्या परिस्थितीत सुधारणा होण्याची शक्यता नसल्यास अशा रुग्णांना सन्मानाने मृत होण्याच्या हक्कांची मार्गदर्शक तत्वे, कार्यपद्धती याची अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने मा.न्यायनिर्णयानुसार सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या अधिपत्याखालील प्राथमिक स्तर व द्वितीय स्तरावरील समिती स्थापन करणेबाबत..

**महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग**

शासन निर्णय क्रमांक: न्यायप्र २०२३/प्र.क्र.२४०/समन्वय-२

१० वा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय, संकुल इमारत,
नवीन मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक : २९ नोव्हेंबर, २०२४

वाचा-

- १) मा. सर्वोच्च न्यायालयाने याचिका क्र. २१५/२००५ कॉमन कॉज विरुद्ध भारत सरकार मध्ये दिलेला न्यायनिर्णय दि. ०९.०३.२०१८
- २) मा. सर्वोच्च न्यायालयाने याचिका क्र. २१५/२००५ अंतर्गत दाखल संकिर्ण अर्ज क्र. १६९९/२०१९ इंडियन सोसायटी ऑफ क्रिटीकल केअर मेडिसीन मध्ये दिलेला न्यायनिर्णय दि. २४.०१.२०२३
- ३) मा.उच्च न्यायालयात दाखल जनहित याचिका क्र. ०३/२०२४
- ४) सह संचालक, आरोग्य सेवा (रुग्णालये) राज्यस्तर, मुंबई यांनी त्यांचे पत्र क्र. आसेआ/कक्ष/टे-२/न.क्र.२३६३/PIL १-२३/समिती/१४३५१-५३/२४, दि.१६.१०.२०२४

प्रस्तावना -

रिट याचिका क्र.२१५/२००५ मधील किरकोळ अर्ज क्र.१६९९/२०१९ मध्ये मा.सर्वोच्च न्यायालयाने अत्यवस्थ रुग्णांचा औषधोपचार / जीवनसहाय्य उपकरणानेही रुग्णांच्या परिस्थितीत सुधारणा होण्याची शक्यता नसल्यास अशा रुग्णांना सन्मानाने मृत होण्याचा हक्क मिळण्यासाठी संबंधितांनी Living Will केल्यास मिळणार आहे.

सदर Living Will करण्याची कार्यपद्धती व अंमलबजावणीची कार्यपद्धती मा.न्यायालयाने निश्चित केलेली आहे.

उपरोक्त प्रकारच्या रुग्णांना त्यांचे Living Will नुसार सन्मानाने मृत होण्याचा अधिकार बहाल करण्यासाठी विहित कार्यपद्धतीचा अवलंब करून ४८ तासांत निर्णय घेण्यासाठी जबाबदार यंत्रणा निर्माण करणेबाबत मा.सर्वोच्च न्यायालयाने दि.२४ जानेवारी, २०२४ मध्ये दिलेल्या न्यायनिर्णयातील परिच्छेद / मुद्दा क्र.१९८.४.५ मध्ये नमूद कले आहेत त्यानुसार राज्य

शासनस्तरावरून निर्देश देऊन जिल्हास्तरावर प्राथमिक स्तरावरील वैद्यकीय मंडळ व द्वितीय स्तरावरील वैद्यकीय मंडळ स्थापन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुसार खालीलप्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय-

मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्यायनिर्देशानुसार रुग्णांच्या Living Will वर मा. न्यायालयाने विहित केलेल्या कार्यपद्धती व निर्देशानुसार ४८ तासांत कार्यवाही करण्यासाठी खालीलप्रमाणे प्राथमिक वैद्यकीय मंडळ / समिती व द्वितीय वैद्यकीय मंडळ समितीची स्थापना करण्यात येत आहे.

प्राथमिक वैद्यकीय मंडळ / समिती

अतिरिक्त जिल्हा शल्य चिकित्सक	अध्यक्ष
वैद्यकीय अधिकारी वर्ग-२ (बधिरीकरण)	सदस्य
वैद्यकीय अधिकारी वर्ग-२ (शल्य चिकित्सक)	सदस्य
वैद्यकीय अधिकारी वर्ग-२ (भिषक)	सदस्य सचिव

द्वितीय वैद्यकीय मंडळ / समिती

जिल्हा शल्य चिकित्सक	अध्यक्ष
वैद्यकीय अधिकारी वर्ग-१ (बधिरीकरण)	सदस्य
वैद्यकीय अधिकारी वर्ग-१ (शल्य चिकित्सक)	सदस्य
वैद्यकीय अधिकारी वर्ग-१ (भिषक)	सदस्य सचिव

राज्यातील ज्या जिल्ह्यांमध्ये सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या अधिपत्याखालील जिल्हा सामान्य रुग्णालये कार्यरत आहेत, तसेच वैद्यकीय शिक्षण विभागांतर्गत महाविद्यालय व रुग्णालये मान्य झालेले आहेत, परंतु कार्यान्वित झालेले नाहीत अशा जिल्ह्यांमध्ये देखील Living Will संदर्भातील प्रकरणे हाताळण्यासाठी सार्वजनिक आरोग्य विभागाकडून स्थापन करण्यात आलेल्या उपरोक्त नुसार समित्या कार्यान्वित राहतील.

ज्या जिल्ह्यात वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन विभागाचे वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय कार्यान्वित झालेले आहेत, त्याठिकाणी वैद्यकीय शिक्षण व औषधीद्रव्ये विभागाकडून प्राथमिक व द्वितीय स्तरावरील समितीचे गठनाबाबतचे आदेश वैद्यकीय शिक्षण व औषधीद्रव्ये विभागाकडून स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येईल.

मा.न्यायनिर्णयाने निश्चित केलेली Living Will तयार करण्याची कार्यपद्धती व मार्गदर्शक सूचना व अंमलबजावणीबाबतचे निर्देश या बाबतच्या तपशीलवार सूचना स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येत आहेत. या मार्गदर्शक सूचनांनुसार Living Will प्रकरणातील रुग्णांच्या बाबत कार्यवाही करण्याची जबाबदारी संबंधित समितीची राहिल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४११२९१२३२५१९२१७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(अ. मा. आत्राम)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत आवश्यक त्या कार्यवाहीस्तव

- १) सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधीद्रव्ये विभाग,
- २) आयुक्त, आरोग्य सेवा तथा अभियान संचालक, रा.आ.अ., आयुक्तालय, मुंबई
- ३) आयुक्त, वैद्यकीय शिक्षण व औषधीद्रव्ये विभाग, मुंबई
- ४) सह संचालक, आरोग्य सेवा (रुग्णालये)
- ५) सर्व उपसंचालक, आरोग्य सेवा (सर्व)
- ६) उपसंचालक, आय. ई. सी.
- ७) सर्व अधिष्ठाता शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालये
- ८) जिल्हा शल्य चिकित्सक, जिल्हा रुग्णालय (सर्व)

प्रत माहितीस्तव -

- १) सरकारी अभियोक्ता (रिट सेल) मा. उच्च न्यायालय, मुंबई
- २) स्वीय सहाय्यक (अ.मु.स (सा.आ.वि)/ सचिव-२ (सा.आ.वि)
- ३) सह सचिव (समन्वय-२) सा. आ.वि. मंत्रालय, मुंबई.